

Klima- og miljøplan 2018-2030

Handlingsplan 2018-2022

Vedtatt av Stavanger bystyre
26.11.2018

STAVANGER KOMMUNE

LESEVEILEDNING

Inndeling

Hovedkapitlene har de samme betegnelse som i hovedplanen, Klima- og miljøplan 2018-2030. I hvert kapittel er målene for temaområdet oppført. Disse står også i hovedplanen. Tiltakene i handlingsplanen er sortert inn under aktuelt mål og eventuelt delmål.

«Transport» og «Energi- og materialbruk i bygg og anlegg» er omfattende kapitler. For bedre oversikt og systematikk er hovedmålene for transport kategorisert i fire satsingsområder, med delmål og tilhørende tiltak for hvert av disse. Tiltakene knyttet til Energi- og materialbruk-kapitlet er også sortert under flere delmål.

Nummerering av tiltak

For lettere identifisering har hvert tiltak en egen kode som består av én eller to bokstaver og et tall. Bokstavene er forkortelser for hovedtemaene i Klima- og miljøplanen, tallene er satt fortløpende innenfor hvert tema.

I noen tilfeller er tiltak nummerert med en bokstav etter tallet. Dette er tiltak som ble vedtatt i endelig planbehandling 26.11.2018, og ettersom det er henvist til opprinnelige tiltaksnummer i andre dokument tidligere, ville det være forvirrende å endre hele nummereringen.

T = Transport

E = Energi- og materialbruk i bygg og anlegg

F = Forbruk, gjenbruk, gjenvinning og avfallsbehandling

L = Luftkvalitet

M = Miljøgifter i produkter

FG = Forurenset grunn i sjøen og på land

P = Plast på avveie

R = Radon

MI = Medvirkning og involvering av innbyggerne

K = Kommunen som miljø- og klimapådriver

Enkelte kapittel er ikke ført opp med egne tiltak, ettersom disse er eller vil bli omtalt i egne fagplaner. Det gjelder Grøntområder og naturmangfold, Støy, Vannmiljø og Klimatilpasning. For henholdsvis Landbruk og Havbruk vil tiltakene bli spesifisert etter sammenslåingen av Stavanger, Rennesøy og Finnøy kommuner til én kommune i 2020.

Forkortelser

HØP: Handlings- og økonomiplan

BMU: Bymiljø og utbygging

Innhold

LESEVEILEDNING	1
FORORD	4
1 TRANSPORT	5
2 ENERGI OG MATERIALBRUK I BYGG OG ANLEGG	15
3 FORBRUK, GJENBRUK, GJENVINNING OG AVFALLSBEHANDLING	24
4 GRØNTOMRÅDER OG NATURMANGFOLD	27
5 LANDBRUK	27
6 LUFTKVALITET	27
7 STØY	28
8 VANNMILJØ	28
9 HAVBRUK	28
10 MILJØGIFTER I PRODUKTER	29
11 FORURENSET GRUNN I SJØEN OG PÅ LAND	29
12 PLAST PÅ AVVEIE	30
13 RADON	31
14 KLIMATILPASNING	32
MEDVIRKNING OG INVOLVERING AV INNBYGGERNE	32
KOMMUNEN SOM MILJØ- OG KLIMAPÅDRIVER	33

FORORD

Klima- og miljøplanen for Stavanger 2018-2030 beskriver utfordringer, mål og virkemidler innen en rekke tema. Denne handlingsplanen for perioden 2018-2022 er en detaljering av konkrete aksjonspunkt som skal bidra til at målene i klima- og miljøplanen blir nådd.

Et viktig mål i klima- og miljøplanen er å redusere de direkte klimagassutslippene i Stavanger med 80 % innen 2030, og å være fossilfri innen 2040 – dvs. ikke bruke fossile energikilder til transport eller oppvarming av bygg. Å få ned utslippene av klimagasser er en utfordring som krever omfattende tiltak, både innen transport, energisektoren, avfallshåndtering, landbruk m.fl.

Handlingsplanen er basert på de virkemidlene Stavanger kommune rår over, men mange tiltak må bli gjennomført av andre eller i samarbeid. Da er kommunens rolle som pådriver eller initiativtaker vist i handlingsplanen. Planen gjelder for Stavanger innenfor dagens kommunegrenser.

En del aktiviteter vil kreve planmessig behandling i kommunen eller større bevilgninger – eksempelvis utbygging av infrastruktur for elbillading eller omstilling av energisystemer i bygg til fornybare kilder. I slike tilfeller må den ansvarlige fagavdelingen legge fram egen sak til politisk behandling.

Utviklingen på klima- og miljøområdet vil bli beskrevet i årlig statusrapport som gir en samlet oversikt med utgangspunkt i fastlagte indikatorer for hvert felt.

Stavanger, november 2018

Jane Nilsen Aalhus
Miljøvernssjef

Gabriele Brennhaugen
Prosjektleder Klima- og miljøplan 2018-2030

1 TRANSPORT

Hovedmål

I 2030 er de direkte klimagassutslippene fra transportsektoren redusert med 80 % i forhold til 2015, og i 2040 med 100 %.

Satsingsområde 1:

Reduksjon av transportomfang og endring i reisevaner

Delmål T 1.1:

70 % av persontransporten tas med sykkel, gange og kollektivtransport i 2030.

- Stavanger kommune skal sikre god fremkommelighet for kollektivtrafikk i byen
- Sykkelandelen økes med 1 % hvert år, og utgjør 25 % i 2030
- Det skal bli mer attraktivt å gå
- Flere områder i sentrum er bilfrie og forbeholdt myke trafikanter
- Gjennomsnittlig reiselengde er redusert

Tiltak for økt bruk av kollektivtransport

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
T1	Legge til rette for fortetning med god kvalitet langs bussveien og hovedkollektivnettet	By- og samfunnsplanlegging			→	
T2	Arbeide for å redusere billettprisen på bussen gjennom dialog med stat og fylkeskommune	By- og samfunnsplanlegging BMU			→	
T3	Bidra til å legge til rette for selvkjørende busser	By- og samfunnsplanlegging BMU			→	
T4	Etablere steder for felles transportløsninger i bydelene (Mobilitetspunkt)	By- og samfunnsplanlegging BMU			→	

Tiltak for økt sykling

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
T5	Satse videre på å ruste opp hovednett for sykkel og ha høy standard på drift og vedlikehold.	By- og samfunnsplanlegging BMU	Statens Vegvesen Samarbeid på Nord-Jæren	HØP Bymiljøpakken Nord-Jæren	→	
T6	Satse videre på å etablere, drifte og vedlikeholde sikker og god sykkelparkering i hele byen, særlig for elsykkel- og lastesykkel	BMU		HØP Bymiljøpakken Nord-Jæren	→	
T7	Styrke bysykkelordningen ved å øke antall oppstillingsplasser og antall bysykler, og påse at gjennomsnittlig gåavstand til oppstillingsplassene reduseres årlig	BMU	Bysykkelen Kolumbus Samarbeid på Nord-Jæren	HØP Byvekst-avtalen	→	
T8	Satse videre på informasjon og kampanjer for å få flere til å sykle og fremme en trygg sykkelkultur	BMU By- og samfunnsplanlegging	Samarbeid på Nord-Jæren	HØP Byvekst avtale	→	
T9	Vurdere å innføre en støtteordning til anskaffelse av el-/transportsykkel	BMU		HØP	→	

Tiltak for økt sykling i kommunen som virksomhet

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
T10	Tilrettelegge for at tjenesteområdene kan løse transportbehovet med sykkel, f.eks. hjemmebaserte tjenester, drifts- og vedlikeholdsoppgaver m.v., dog slik at dette ikke går ut over leveringsdyktigheten mht. andelen produktiv arbeidstid for de ansatte.	Innkjøp Alle avdelinger og virksomheter			→	
T10 a	Dersom praktisk mulig skal møter og eventuelt kurs, seminarer m.v. gjennomføres som videokurs eller telefonkonferanser.	Alle avdelinger og virksomheter			→	
T11	Kartlegge hvor behovet er størst for utbygging av garderobe-dusjmuligheter ved kommunens virksomheter (skole, barnehage og lignende), for på denne måten å tilrettelegge for økt bruk av sykkel	By- og samfunnsplanlegging BMU			→	

	som fremkomstmiddel blant kommunens ansatte				
T12	Tilrettelegge for sikker sykkelparkering for ansatte og brukere av kommunale bygg	BMU			→

Tiltak for økt gange

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
T13	Gjennomføre snarveiprojektet i alle bydeler for å kartlegge, ruste opp og etablere nye snarveier til viktig målpunkt i hverdagen, f.eks. barnehage, skole, butikker, bussholdeplasser og andre viktige steder i lokalmiljøet.	By- og samfunnsplanlegging BMU	Samarbeid på Nord-Jæren	HØP Bymiljøpakken Nord-Jæren	→	
T14	Ivareta godt vedlikehold av de identifiserte snarveiene	BMU			→	
T15	Initiere og støtte opp om gå-kampanjer som Beintøft (Gå til skolen-konkurranse)	BMU	Miljøagentene	HØP	→	

Tiltak for bilfrie områder, samkjøring/bildeling, mobilitetspåvirkning

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
T16	Regulere og etablere bilfrie områder	By- og samfunnsplanlegging BMU			→	
T17	Legge til rette for bildelingsordninger som Nabobil, Bilkollektivet, elbildeordninger mv., f.eks. gjennom prioritert parkering	By- og samfunnsplanlegging	HjemJobb Hjem Nabobil Bildeordning m.fl.	HØP	→	
T18	Stavanger kommune skal støtte opp om, og selv være en HjemJobbHjem-bedrift.	Støtte og utvikling	HjemJobb Hjem	HØP	→	
T19	Gjennomføre holdningsskapende tiltak og gi informasjon om miljøvennlig transport til innbyggerne gjennom jevnlig kampanjer som Miljøsøndag og Europeisk mobilitetsuke.	BMU	Samarbeid på Nord-Jæren	HØP Byvekst-avtalen	→	

T20	Bidra til utviklingen av åpne bildelingsordninger for el- og ladbare hybridbiler gjennom å delta som kunde eller bidragsyter på andre måter. Herunder vurdere at el-biler blir en del av HjemJobbHjem-konseptet.	BMU (Mobilitetsprosjektet)	HjemJobb Hjem			
T21	Etablere Mobilitetspunkt ved Stavanger stasjon og ved Fiskepirterminalen	By- og samfunnsplanlegging BMU		HØP		x
Tiltak for å få kortere reiseavstand til gjøremål i hverdagen (arbeid, barnehager, skole, fritidstilbud mv.)						
ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
T22	Tilrettelegge for at 80-90 % av nye boliger bygges som fortetting ¹ , enten i eksisterende utbygde områder eller i områder som blir omformet fra andre formål til boligformål.	By- og samfunnsplanlegging				
T23	Prioritere barn i eget nærområde ved tildeling av barnehageplasser, gjennom bruk av barnehagekretser (tilsvarende som skolekretser). Det skal så langt som mulig sikres at barnehage ikke ligger på andre siden av en bomring i forhold til hjemmet.	Oppvekst				
T24	Sikre attraktive fritidstilbud for barn og unge i egen bydel	Oppvekst				
T25	Samlokalisere gjøremål i hverdagen	By- og samfunnsplanlegging				
T26	Legge til rette for bruk av smarte løsninger for f.eks. redusert leting etter parkeringsplass for å redusere bilreisenes lengde	By- og samfunnsplanlegging BMU Stavanger parkering			x	

¹ Fortetting: økning av arealutnyttelse i eksisterende bebyggelse

Delmål T 1.2:

Næringstransport og bylogistikk er effektivisert

<i>Tiltak for å fremme effektiv næringstransport og bylogistikk</i>						
ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
T27	Etablere distribusjonspunkt for varelevering i sentrum, evt. i forbindelse med utvalgte mobilitetspunkter	By- og samfunnsplanlegging BMU	Transportører	HØP Transportører		

Delmål T 1.3:

De negative virkningene fra lange reiser til og fra Stavanger reduseres

<i>Tiltak for å redusere negative virkninger av lange reiser til og fra Stavanger</i>						
ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
T28	Samarbeide med reiselivsorganisasjoner og -aktører om å utrede tiltak for mer bærekraftig cruise- og flytrafikk til og fra regionen som er forenlige med nasjonale og internasjonale klimakutt-forpliktelser	Miljø og renovasjon Næring	Region Stavanger, reiselivsorganisasjoner, Avinor			x
T29	I samarbeid med andre havnekommuner ta initiativ overfor statlige myndigheter for å få på plass nasjonalt regelverk om klimagassutslipp, luftforurensning og annen miljøpåvirkning fra cruiseturisme for å gjøre denne mer bærekraftig	Miljø og renovasjon	Stavanger-regionen havn		x	
T30	Oppfordre destinasjonsselskapet Region Stavanger til å rette hoveddelen av markedsføring av Stavanger inn mot nærmarkedet (Norge, Norden og Nord-Europa)	Miljø og renovasjon	Region Stavanger		x	
T31	Anmode Region Stavanger om å arbeide for godkjenning av Stavanger som «bærekraftig reisemål»	Miljø og renovasjon	Region Stavanger		x	
T32	Ta initiativ overfor destinasjonsselskapet Region Stavanger til et system for lokal premiering av turister som reiser klimavennlig til og fra Stavanger-regionen	Miljø og renovasjon	Region Stavanger		x	

Satsingsområde 2:

Fremme fornybart drivstoff og teknologi i transportsektoren

Delmål T 2.1:

Klimagassutslipp fra lette kjøretøy er redusert med 80 % innen 2030 og med 100 % innen 2040

- Alle nye personbiler i Stavanger skal være nullutslippskjøretøy i 2025, i tråd med nasjonale føringer
- Stavanger kommunes kjøretøypark etterstrebes å være utslippsfri innen 2025.
- Det skal tilrettelegges for god tilgjengelighet på fossilfritt drivstoff før etterspørselen oppstår
- Det skal vurderes å innføre miljøsoner/utslippsfrie soner.

<i>Tiltak for å tilrettelegge for utslippsfrie lette kjøretøy</i>						
ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
T33	Tilrettelegge for tilstrekkelig strømtilføring til etablering av ladepunkt ut over kommuneplanens krav i ny bebyggelse	By- og samfunnsplanlegging	Utbyggere			
T34	Legge til rette for tilstrekkelig antall plasser med lademulighet for å kunne dekke behovet.	By- og samfunnsplanlegging BMU Stavanger parkering			x	
T35	Sikre tilstrekkelige lademuligheter for beboere i områder med boligsoneparkering	By- og samfunnsplanlegging BMU Stavanger parkering				
T36	Etablere flere ladepunkter i p-hus som kan benyttes på kveld/natt av beboere i boligsoner	BMU Stavanger parkering		Klimasats	x	
T37	Utrede lading fra lyktestolper og lignende spesielt i Trehusbyen	By- og samfunnsplanlegging BMU Stavanger parkering	Lyse		x	

T38	Bidra til smart selvfinansiert offentlig lademulighet	BMU Stavanger parkering	Lyse		x	
T39	Prioritere utslippsfrie biler i parkeringspolitikken. Avgiften skal ikke overstige 50 % av ordinær sats	By- og samfunnsplanlegging Stavanger parkering				
T40	Utrede og bidra til å etablere fyllestasjoner for utslippsfrie kjøretøy på hensiktsmessige steder	By- og samfunnsplanlegging BMU	Lyse Grønn Kontakt Stavanger Forum	Klimasats Enova HØP Selvfinansierende		
T41	Tilrettelegge for en uavhengig rådgivningstjeneste hvor borettslag og sameier kan få info om installasjon av ladepunkt i fellesgarasjer o.l.	BMU Stavanger parkering?	Rogaland elbilfor-ening?	Enova?	x	
T42	Arbeide for å etablere en støtteordning for etablering av ladeinfrastruktur for borettslag og sameier	BMU		HØP		x
T43	Opprettholde miljødifferensiering av bomring, fordel for utslippsfrie kjøretøy (maks halv sats)	By- og samfunnsplanlegging Bymiljøpakken	Partene i Bymiljøpakken, Staten			
T44	Opprettholde miljødifferensiering for utslippsfrie kjøretøy på ferjer (maks halv sats)		Rogaland fylkeskommune Staten			
T45	Vurdere å innføre null- eller lavutslippssoner for all transport i sentrale områder	By- og samfunnsplanlegging				x
T46	Stille krav om fossilfrie drosjer, tilrettelegge for tilstrekkelig lademulighet og ha som målsetning at kommunen kun benytter fossilfrie drosjer innen 2023	Innkjøp	Rogaland fylkeskommune	HØP		x
T47	Utnytte ladeinfrastruktur og parkerte kjøretøys batterikapasitet for potensiell bruk til strømnettet (V2G)	BMU Stavanger utvikling	Utbyggere Lyse			x
T 47 a	Øke andelen reserverte plasser for nullutslippsbiler, og innen 2022 ha en andel reserverte plasser som minst tilsvarer andelen nullutslippsbiler for bilparken i Stavanger.	By- og samfunnsplanlegging BMU				

T 47 b	I størst mulig grad anmode/sette krav om at alle kommunens tilknyttede selskaper (KF, IKS, AS) skal velge nullutslippsbiler ved anskaffelse av tjenestebiler.	BMU Innkjøp				
-----------	---	----------------	--	--	--	---

Tiltak for å tilrettelegge for utslippsfrie kjøretøy i kommunens virksomhet

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
T48	Arbeide for krav om nullutslipp innen bygg og anlegg ved anbudsprosesser, med mål om utslippsfrie kommunale bygge- og anleggsplasser i 2030 (se også Delmål E 5, side 19)	Innkjøp Plan og anlegg BMU		Klimasats		
T49	Alle nye tjenestebiler skal være utslippsfrie, så fremt tekniske løsninger er tilgjengelige	Alle avdelinger og virksomheter Innkjøp			x	
T50	Tilrettelegge for lading ved kommunens bygg og tjenestesteder	BMU				

Delmål T 2.2:

Klimagassutslipp fra tunge kjøretøy er redusert med 20 % innen 2030 og med 100 % innen 2040

- Stavanger kommune skal legge til rette for at all tungtransport gjøres med fossilfrie kjøretøy (el, hydrogen produsert ved hjelp av fornybar energi, eller biodrivstoff) eller ladbare hybridbiler fra 2025
- Innen 2025 skal all husholdningsrenovasjon i Stavanger bli utført med utslippsfrie kjøretøy, i den grad det er teknisk mulig, dog med hensyn til at innsamlingen må skje trygt og uten tidsavbrudd.

Tiltak for å tilrettelegge for utslippsfri næringstransport

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
T51	Vurdere å innføre null- eller lavutslippssoner for all transport i sentrale områder.	By- og samfunnsplanlegging				x

T52	Støtte etablering av en rådgivningstjeneste hvor bedrifter kan få råd om utslippsfri næringstransport	BMU			x	
T53	Utrede etablering av en støtteordning for utslippsfri næringstransport, f.eks. el-lastesykler, el-varebiler eller bedriftsinterne ladestasjoner til el-varebiler.	BMU			x	
T54	Etablere sterke insentivordninger for fossilfri varetransport	By- og samfunnsplanlegging BMU	Statlige myndigheter		x	

Tiltak i kommunen som virksomhet

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
T55	Stille krav til fossilfrie vareleveranser i alle kommunale anbud og innkjøp	Innkjøp			x	
T56	Bistå med innfasing av utslippsfrie renovasjonskjøretøy hos utførerne av husholdningsrenovasjon	Miljø og renovasjon		Klimasats		

Delmål T 2.3:

Havnedrift, hurtigbåter og ferger er fossilfrie innen 2030

Tiltak for å tilrettelegge for fossilfri havnedrift og fossilfrie hurtigbåter og ferger

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
T57	Gjennomføre utredning av kostnader med etablering av landstrøm for cruiseskip	BMU	Stavangerregionen havn		x	
T58	Følge opp eventuelle tiltak etter behandling av kostnadsutredningen	BMU	Stavangerregionen havn			
T59	Se på muligheten for å styrke miljødifferensiert havneavgift i samarbeid med Stavangerregionen havn for å stimulere næringen til å ta i bruk skip med reduserte utslipp	BMU	Stavangerregionen havn		x	

T60	Anmode Stavangerregionen havn IKS om å fase inn fossilfrie kjøretøy i havnedriften	BMU	Stavangerregionen havn		x
T61	Arbeide for at hurtigbåter og ferger med anløp i Stavanger blir fossilfrie	BMU	Rogaland fylkeskommune Stavangerregionen havn		
T 62	Cruiseskip: Arbeide for at innseiling, landligge og utseiling fra Stavanger Havn skjer fossilfritt	BMU			

2 ENERGI OG MATERIALBRUK I BYGG OG ANLEGG

Hovedmål

Direkte utslipp av klimagasser fra bygg og bygge- og anleggsplasser er redusert med 80 % innen 2030, ut fra 2015-nivå, og med 100 % innen 2040.

Mål for hele byen

Delmål E 1:

Innen 2030 er de direkte klimagassutslippene fra stasjonær energi redusert med 80 %

- Komplette oversikt over energikilder og forbruksmønstre i Stavanger blir laget, i samarbeid mellom Stavanger kommune og energileverandører
- Naturgass som oppvarmingskilde i byområdet er faset ut innen 2030
- Utnyttelsen av lokale fornybare energiresurser øker
- Innen 2040 er alle bygge- og anleggsplasser utslippsfrie.

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
E1	Igangsette arbeid med å revidere Regional strategi for varme- og energiløsninger, med henblikk på status og måloppnåelse	By- og samfunnsplanlegging BMU			x	
E2	Utarbeide en konkret plan for gjennomføring av revidert strategi for varmeløsninger, i lys av målsetningene i klimaforpliktelsene. Sak skal fremlegges for politisk beslutning.	Stavanger eiendom				x
E3	Kartlegge byens energiforbruk mht. energikilder og mengde, som grunnlag for å vurdere muligheter til å redusere energibruken, vurdere bruk av mer miljøvennlige energikilder samt mulighet for å utnytte overskuddsvarme og kjøling	Stavanger eiendom			x	

E4	Kartlegge og vise tilgjengelige lokale energiressurser, som biomasse, dyregjødsel som basis for biovarme eller biogass, geovarme, avløpsvarme, vind, sol m.m., og vise hvor mye som utnyttes av disse, eksempelvis til bygningsoppvarming.	Stavanger eiendom			x	
E5	Utrede områdeprosjekter for energikonvertering til fornybare energikilder	Stavanger eiendom			x	
E6	Utrede behov og mulighet for å etablere et prosjektkontor som skal koordinere og veilede, organisere energi- og klimaarbeidet som gjelder for byen, for å nå klimamålene.	Stavanger eiendom			x	
E7	Ta initiativ til samarbeid med andre eiendomsbesittere i byen for å øke kjennskapen til og forståelsen for nasjonale og internasjonale klimaforpliktelser. Gjennom dialog og samarbeid skal det legges en strategi for hvordan byen som helhet kan redusere sine klimagassutslipp fra bygningsmassen.	Stavanger eiendom				x
E8	Ta initiativ til offentlig-privat samarbeid om felles energi- og varmeløsninger, tilsvarende Stavanger Forum-området, for å få til effektiv «sambruk» og drift av energisystemet.	Stavanger eiendom			x	
E9	Gjennomføre energikonvertering i områder som ikke får andre kollektive energiløsninger basert på fornybare energikilder	Stavanger eiendom				x

Mål for kommunens bygg og anlegg

Delmål E 2

Nybygg og totalrehabiliterte bygg får gradvis lavere klimagassutslipp. Utviklingen går fra passivhus, via nullenergibygge og plusshus til nullutslippsbygg² i 2030.

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
E10	Bruke miljørådgiver til å være med å sette ambisiøse og realistiske prosent-mål for klimagassreduksjon i takt med utvikling av nye og mer klimavennlige produkter, og i lys av kostnader sett i et livssyklusperspektiv	Stavanger eiendom				
E10 a	I nybygg skal tremateriale alltid vurderes, både ut fra ytre og indre miljø i byggene, jf. Trehusbyen Stavanger	Stavanger eiendom				
E11	Etterspørre EPDer (miljødeklarasjoner) på alle prosjekter for å øke kunnskap og bevissthet om klimabelastning	Stavanger eiendom				
E12	Ta med miljøbelastningen og LCC (livssyklus-kostnader) som tildelingskriterium ved innkjøp	Stavanger eiendom				
E13	Gjennomføre pilotprosjekt på nullenergibygge og på fossilfrie byggeplasser	Stavanger eiendom			x	
E14	Gjennomføre pilotprosjekt med plusshus	Stavanger eiendom				x
E15	Oppfylle krav til BREEAM-sertifisering i nybygg over 5000 m ²	Stavanger eiendom				x
E16	Ved rehabilitering av bygg eller nybygg på eiendom med eksisterende bygningsmasse skal kommunen også utarbeide klima- og miljøregnskap for eksisterende bygningsmasse, etter metoden «BREEAM in use» ³ .	Stavanger eiendom				

² Et nullutslippsbygg dekker både eget energiforbruk og kompenserer for utslipp fra ulike faser av byggets levetid ved produksjon av fornybar energi

³ Mer informasjon: <http://ngbc.no/breeam-nor/#breeam>

E17	Som hovedregel ta i bruk solenergi som del av løsningen i alle nye bygg	Stavanger eiendom				
-----	---	-------------------	--	--	--	---

Delmål E 3

Større kommunale rehabiliteringsprosjekter skal oppnå minst passivhusnivå så fremt det er teknisk og økonomisk hensiktsmessig sett i et livssyklusperspektiv

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
E18	Bruke miljørådgiver til å være med å sette ambisiøse og realistiske prosent-mål for klimagassreduksjon i takt med utvikling av nye og mer klimavennlige produkter, og i lys av kostnader sett i et livssyklusperspektiv	Stavanger eiendom				
E19	Etterspørre EPDer (miljødeklarasjoner) på alle prosjekter for å øke kunnskap og bevissthet om klimabelastning og for sikre at målet for reduksjon av klimagasser blir nådd	Stavanger eiendom				
E20	Ta med miljøbelastningen og LCC (livssyklus kostnad) som tildelingskriterium overfor leverandører	Stavanger eiendom				x

Delmål E 4

Alle fossilbaserte energikilder er faset ut i kommunale bygg innen 2020

- Innen utgangen av 2018 er oversikt og overvåking av energiforbruket til all kommunal bygningsmasse og øvrige kommunaltekniske anlegg på plass
- Energiledelse i tråd med ISO 50001 er innført innen 2019

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
E21	Fullføre arbeidet med å få 100 % energi-overvåking av den kommunale bygningsmassen	Stavanger eiendom			x	
E22	Erstatte alle fossilbaserte energikilder i kommunale bygg med fornybar energi innen 2020	Stavanger eiendom				x
E23	Tilstrebe fossilfri oppvarming ved leie av lokaler, bygg og boliger, samt ved reforhandling eller utvikling av eksisterende leieforhold	BMU Juridisk avdeling				

Delmål E 5

Innen 2021 er alle kommunale bygge- og anleggsplasser fossilfrie, og innen 2030 utslippsfrie

<i>Tiltak for planlegging og gjennomføring av fossilfrie byggeplasser</i>						
ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
E24	Energiløsning som fjernvarme eller energibrønner legges opp før byggestart slik at denne energien kan brukes i byggeperioden	Stavanger eiendom			→	
E25	Krav om at energibruken skal registreres periodisk på prosjektnivå gjennom byggeperioden	Stavanger eiendom			→	
E26	Stille tildelingskrav om at byggvarme/-tørk ikke skal skje med diesel	Stavanger eiendom			→	
E27	Stille krav om at belysning på byggeplassen skal være energieffektiv (LED) og styrt for å unngå belysning når det ikke foregår arbeid	Stavanger eiendom			→	
E28	Stille krav om at brakkeriggen skal være godt isolert på nivå med krav i TEK10, og ha system for senkning av temperatur om natten og i helger og ferier	Stavanger eiendom			→	
E29	Stille krav om at drivstofftank plasseres slik at risiko for spill ved tanking, lekkasje og påkjøring/dytting forhindres, eventuelt med sikring/barriere	Stavanger eiendom			→	
E30	Gjennomføre pilotprosjekter for fossilfri byggeplass, med følgende kriterier: <ul style="list-style-type: none"> • Alle anleggsmaskiner inkludert transport til og fra byggeplassen skal enten være elektriske eller bruke diesel fra en sertifisert bærekraftig kilde • Det skal benyttes elektrisk tårnkran fremfor dieseldrevet mobilkran • Ev. bruk av maskiner med annet drivstoff skal avklares med byggherre 	Stavanger eiendom			→	

E31	Alle byggeprosjekter skal ha mål for energibruk, energikilder og CO ₂ -utslipp (inkludert transport av materialer, masser og avfall til og fra byggeplassen)	Stavanger eiendom				x
E32	Byggeplassen skal være fossilfri på samtlige prosjekter: <ul style="list-style-type: none"> • Flest mulige maskiner og transportkjøretøy skal gå på el/batteri. • Det skal foretrekkes elektrisk tårnkran fremfor dieseldrevet mobilkran. Der mobilkran benyttes skal den bruke 2. generasjons biodrivstoff • Ev. bruk av maskiner med annet drivstoff skal avklares med byggherre 	Stavanger eiendom				x

Tiltak for planlegging og prosjektering for fossilfrie løsninger for anlegg

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
E33	Krav om at energibruken skal registreres periodisk på prosjektnivå gjennom anleggsperioden	Plan og anlegg Park og vei			→	
E34	Vurdere No dig-løsninger for ledninger og rør eller gravekasser for å redusere graving	Plan og anlegg			→	
E35	Gjennomføre pilotprosjekter for fossilfri anleggsplass, med følgende kriterier: <ul style="list-style-type: none"> • Flest mulige maskiner skal gå på el/batteri • Alle dieseldrevne maskiner skal bruke 2.generasjons biodrivstoff fra en sertifisert bærekraftig kilde • Alle anleggsmaskiner inkludert transport til og fra anleggsplassen skal enten være elektriske eller på diesel som følger Standard EN 15940 (HVO/BLT) 	Plan og anlegg Park og vei			→	

	<ul style="list-style-type: none"> • Det skal benyttes elektrisk tårnkran fremfor dieseldrevet mobilkran • Ev. bruk av anleggsmaskiner med annet drivstoff skal avklares med byggherre 				
E36	Vurdere totalentreprise som incentiv for entreprenøren til å tilstrebe massebalanse og å minske den totale massehåndteringen	Plan og anlegg Park og vei			→
E37	Jobbe for best mulig massebalanse og minst mulig transportbehov - planlegge for bruk av overskuddsmasser, gjenbruk av masser og eventuelle mellomlager	Plan og anlegg Park og vei			→
E38	Bruke 3D-prosjektering for å minske unødig graving	Plan og anlegg Park og vei			→
E39	God fremdriftsplanlegging for å unngå unødvendige midlertidige gravetiltak	Plan og anlegg Park og vei			→
E40	Vurdere ulike sertifiseringsordninger som kan bidra til å minske bruken av fossilt drivstoff: CEEQUAL, ISO 50001	Plan og anlegg Park og vei			→

Tiltak for å stille krav om fossilfrie løsninger i anbudsutlysning av anleggsarbeid

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
E41	Kreve/vekte i konkurransen redegjørelse fra leverandør for strategier og konkrete tiltak for å: <ul style="list-style-type: none"> • Redusere transport til og fra og anleggsplass • Redusere belastning for naboer under riving og bygging (støy, støv, trafikk etc) • Redusere CO₂-utslipp og lokale utslipp fra anleggsplass • Prioritere fornybare og utslippsfrie energikilder 	Plan og anlegg Park og vei			→	

E42	<p>Stille krav til standarder på maskiner:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Steg 4 / Euro 6 • Hybridteknikk • Digital maskinstyring for kun å grave påkrevd mengde 	Plan og anlegg Park og vei				
E43	Stille krav om at brakkeriggen skal være godt isolert på nivå med krav i TEK10, og ha system for senkning av temperatur om natten og i helger og ferier	Plan og anlegg Park og vei				
E44	Stille krav om at drivstofftank plasseres slik at risiko for spill ved tanking, lekkasje og påkjøring/dytting forhindres, eventuelt med sikring/barriere	Plan og anlegg Park og vei				
E45	Alle anleggsprosjekter skal ha mål for energibruk, energikilder og CO ₂ -utslipp (inkludert transport av materialer, masser og avfall til og fra anleggsplassen)	Plan og anlegg Park og vei				x
E46	<p>Anleggsplassen skal være fossilfri på samtlige prosjekter:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Flest mulige maskiner og transportkjøretøy skal gå på el/batteri. • Det skal foretrekkes elektrisk tårnkran fremfor dieseldrevet mobilkran. Der mobilkran benyttes skal den bruke 2. generasjons biodrivstoff • Ev. bruk av anleggsmaskiner med annet drivstoff skal avklares med byggherre 	Plan og anlegg Park og vei				x
E47	Hvis markedet i 2021 ikke har kommet så langt at fossilfrie anleggsplasser kan gjennomføres, skal kommunen gjennomføre konkurranser der utslipp blir vektet så høyt at entreprenører med lave utslipp vinner fram.	Plan og anlegg Park og vei				x

Tiltak for administrativt samarbeid og samordning

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
E48	Opprette administrativ tverrfaglig prosjektgruppe (Stavanger eiendom, Park og vei, Plan og anlegg), med formål gjensidig informasjon, dialog med leverandører, informasjon om andre regionale aktører, deltakelse i Regionalplan for massehåndtering, initiering/ gjennomføring av pilotprosjekter, registrering og resultatmåling	Stavanger eiendom Park og vei Plan og anlegg			x	
E49	Vurdere prosjekt i samarbeid med Innkjøpsavdelingen for innovative anskaffelser, lokalt/regionalt eller internasjonalt	Stavanger eiendom Plan og anlegg Innkjøp			→	
E50	Vurdere/initiere prosjekt i samarbeid med Smartby for utvikling av veikart mot innovative anskaffelser i europeiske byer	Stavanger eiendom Plan og anlegg Smartby Innkjøp			→	
E51	Ta initiativ til formalisert klimapartnerskap med Oslo, Bergen, Trondheim for å sikre erfaringsutveksling og rask adopsjon av effektive klimatiltak	BMU			x	

3 FORBRUK, GJENBRUK, GJENVINNING OG AVFALLSBEHANDLING

Hovedmål

Ressursene blir gjenbrukt, gjenvunnet eller destruert med minst mulig miljøbelastning, og avfallsmengdene blir holdt så lave som mulig

Delmål F 1

Ressurser blir holdt i kretsløp så lenge som mulig

- «Sirkulær økonomi» skal være en ledetråd i kommunens anskaffelser
- Andelen av våtorganisk avfall i restavfall skal ligge under 20%. Materialgjenvinning av bioressurser prioriteres fremfor brenning og utnyttes mest mulig lokalt. Det skal vurderes om karbonandelen av bioavfall kan lagres permanent i form av biokull.

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
F1	Arrangere kurs i hjemmekompostering	Miljø og renovasjon			→	
F2	Gi støtte til kjøp av varmekompostbenge	Miljø og renovasjon			→	
F3	Gjennomføre prosjekt for produksjon av varme og biokull fra kommunalt grøntavfall	Stavanger eiendom Miljø og renovasjon			→	
F4	Seminar om sirkulær økonomi for fagpersoner og politikere	Miljø og renovasjon			x	
F5	Vurdere oppsøkende avfallsrådgivning til husholdninger, basert på erfaringer fra andre byer	Miljø og renovasjon				x
F6	Se på muligheten for gjenbruk av masser og asfalt i vei- og anleggsarbeid, med formål om størst mulig andel	Plan og anlegg Park og vei				x

Delmål F 2

Økt ombruk av bruksgjenstander, mer reparasjon

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
F7	Opplæring av sjåførere til å levere mer av grovavfall til Byttebua	Miljø og renovasjon	IVAR		x	
F8	Arrangere «Åpen garasje» årlig for koordinert privat bruksalg	Miljø og renovasjon			→	
F9	I samarbeid med frivillige organisasjoner gjennomføre Reparasjonskafeer	Miljø og renovasjon	Organisasjoner		→	
F10	Ta initiativ til forsøk med bruk av gjenbruksservise framfor engangsservise til mat og drikke på festival og/eller andre arrangement	Miljø og renovasjon	Arrangører av festival etc.	Klimasats	x	
F10 a	Kommunen skal innen 2020 slutte å bruke engangsemballasje/bestikk av plast i egne lokaler, bygg og virksomheter.	Miljø og renovasjon			x	
F11	Oppmuntre nye eller etablerte firma til å tilby utlånsservise og eventuelt oppvasktjeneste i større skala under arrangement.	Miljø og renovasjon		Grønt vekstfond?		x
F12	Støtte opp om lokale initiativ for bytting, gjenbruk etc.	Miljø og renovasjon	Organisasjoner		→	

Delmål F 3

Mindre matsvinn i husholdningene

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
F13	Utvikle Matsentral Rogaland til å være operativ i løpet av 2018	Miljø og renovasjon	Frelsesarmeen m.fl.		x	
F14	Arrangere opplysningskampanje rettet mot forbrukere om riktig innkjøp og trygg lagring av matvarer, samt bruk av restemat	Miljø og renovasjon	IVAR, øvrige medlemskommuner		x	

Delmål F4

Minst 75% av alt husholdningsavfall er utsortert til materialgjenvinning

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
F15	Restavfall fra husholdninger som blir samlet inn i Stavanger, blir sortert i IVARs sorteringsanlegg	Miljø og renovasjon	IVAR		x	
F16	Ta initiativ overfor IVAR om å vurdere en ordning for mottak og sortering av grovt husholdningsavfall, slik at også dette kan utsorteres til høyest mulig materialgjenvinning	Miljø og renovasjon	IVAR		x	
F17	Anmode IVAR om at restavfall fra kommunens egne næringsvirksomheter blir ettersortert i det nye sorteringsanlegget til IVAR IKS	Miljø og renovasjon	IVAR			x
F18	Stimulere firma som driver private sorteringsanlegg til å drive så utstrakt utsortering til materialgjenvinning som mulig	Miljø og renovasjon			x	

Delmål F 5

Rett håndtering av farlig avfall og EE-avfall

- Mengde innsamlet farlig avfall skal økes fra 4 kg (2016-tall) til 5 kg per innbygger og år.
- Andel farlig avfall pluss EE-avfall i restavfallet fra husholdningene skal i sum holdes under 0,5 %
- Minst 90% av innbyggerne skal være bevisste på hvordan man håndterer farlig avfall og EE-avfall riktig.

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
F19	Informasjonskampanjer om forsvarlig avhending av farlig avfall og EE-avfall	Miljø og renovasjon	IVAR			x

4 GRØNTOMRÅDER OG NATURMANGFOLD

Konkrete mål og tiltak for dette temaet blir fastsatt i separat Grønn plan.

5 LANDBRUK

Konkrete mål og tiltak for landbruk vil bli nærmere definert etter kommunesammenslåingen med Rennesøy og Finnøy i 2020.

6 LUFTKVALITET

Mål

1. Luften har en kvalitet som ikke er helseskadelig for innbyggerne – det er ikke lenger behov for varsel om helsefare.
2. Grenseverdien for de største partiklene blir ikke overskredet mer enn 7 ganger i løpet av ett år.

Tiltak som ble vedtatt av Stavanger formannskap og bystyre i april 2016:

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
L1	Evaluere effekt av piggdekkgebyr, som ble innført fra høsten 2017	Miljø og renovasjon Stavanger parkering	Vegdirektoratet (telling)		x	
L2	Etablering av nye målestasjoner: <ul style="list-style-type: none"> • Saxemarka/Schancheholen • Forus/Godeset	Miljø og renovasjon	Miljørettet helsevern		x	
L3	Evaluere tilskuddsordning til innkjøp av rentbrennende vedovner som erstatning for gamle ovner	Miljø og renovasjon	Miljørettet helsevern		x	
L4	Veirengjøring og støvbinding på dager med dårlig luftkvalitet	Miljø og renovasjon Park og vei	Miljørettet helsevern Statens vegvesen			

L5	Utrede redusert fart og miljøgrenser mht. effekt på forurensning på definerte veistrekninger	Miljø og renovasjon	Miljørettet helsevern Statens vegvesen		x	
<i>Nytt tiltak:</i>						
L6	Kampanjer mot tomgangskjøring	Miljø og renovasjon Helsesjefen				

7 STØY

I handlingsplan mot støy, som ble vedtatt i 2018, er de mest støyeksponerte områdene beskrevet nærmere. Planen viser hvilke områder som skal bli prioritert for å få redusert støy. Dette er barnehager, skoler, felles- og lekearealer i boligområder og uteområder, samt friområder og stille områder.

Tiltak som Stavanger kommune har ansvar for, vil bli vurdert i Handlings- og økonomiplanen. Kommunen oppfordrer også de andre anleggseierne til å gjennomføre tiltak ved sine anlegg. Det gjelder Statens vegvesen, BaneNOR, Avinor og Stavangerregionen Havn IKS.

8 VANNMILJØ

Mål og tiltak for vannforekomster er fastsatt i Hovedplan for vannforsyning, vannmiljø og avløp, 2011-2022 samt Regional plan for vannforvaltning 2016-2021. Her er også måleindikatorene beskrevet. Hovedplanen revideres i 2018. For revisjonen legges det til grunn en ny målsetning om at mindre enn 2 % av forurensnings- produksjonen avlastes i overløp, dvs. utslipp av fortynnet kloakk til sjø. Dagens nasjonale bransjemål er at mengden skal være under 5 %.

Stavanger kommune v/Park og vei inngår avtaler med skoler, organisasjoner og andre om strandrydding, og tar hånd om innsamlet søppel.

Mer spesifiserte mål, virkemidler og tiltak for sjø- og strandområder vil bli fastsatt i Grønn plan, som blir utarbeidet i 2018/2019.

9 HAVBRUK

Konkrete mål og tiltak for havbruk vil bli nærmere definert etter kommunesammenslåingen med Rennesøy og Finnøy i 2020.

10 MILJØGIFTER I PRODUKTER

Mål

Forbrukerne i Stavanger har kjennskap til miljøskadelige stoffer som finnes i hverdagsprodukter, og til miljøriktige alternativ.

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
M1	Forbrukerinformasjon om miljøgifter i hverdagsprodukter, samordnet med kampanjer knyttet til bærekraftig forbruk og avfallshåndtering	Miljø og renovasjon	Miljødirektoratet, Fylkesmannen			
M2	Informasjon om miljømerkede produkter i intern klima- og miljøplan for Stavanger kommune	Miljø og renovasjon			x	

11 FORURENSET GRUNN I SJØEN OG PÅ LAND

Mål

Innen 2030 er miljøgiftene fjernet eller dekket over slik at de ikke blir spredt videre. Det er da trygt å spise selvfangnet fisk og sjømat fra hele kystområdet rundt Stavanger, slik at sjømatrådene er opphevet.

Aktsomhetskartet og krav om tiltaksplan er kjent for ansvarlige personer eller firma som skal sette i gang graving eller byggearbeider i Stavanger, og for alle relevante avdelinger i Stavanger kommune.

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
FG1	Gjennomføre risikovurderinger av forurenset sjøbunn	Miljø og renovasjon	Miljødirektoratet, Fylkesmannen			
FG2	Dekking av forurenset sjøbunn eller andre tiltak i områder hvor dette er påkrevd	Miljø og renovasjon	Miljødirektoratet, Fylkesmannen			

FG3	Gjøre grunnkartet kjent via nettsider og kontakt med aktuelle instanser internt og ekstern	Miljø og renovasjon			x	
FG4	Arbeide for at all grunn/jordmasser som er lett forurenset og som må behandles, blir håndtert regionalt på dertil egnede opplagsplasser	Miljø og renovasjon			→	
FG5	Følge opp kartlegging av og kontroll med kilder til utslipp av miljøgifter til sjøen	Miljø og renovasjon			→	

12 PLAST PÅ AVVEIE

Mål

Forsøpling med plast og avrenning av mikroplast er minimert i Stavanger.

Bruk av engangsplast til mat og drikke på serveringssteder i Stavanger er redusert.

Forbrukerne i Stavanger har god tilgang til kunnskap om mikroplast i hverdagsprodukter og om hvordan miljøbelastning fra slike kan unngås.

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
P1	Nye kunstgressbaner og gamle baner som er modne for utskifting, skal få miljøvennlig ifyll etter hvert som slike materialer med gode bruksegenskaper blir utviklet.	Idrett Park og vei			→	
P2	Legge til rette for å minimere avrenningen av mikroplast fra eksisterende kunstgressbaner før disse eventuelt får miljøvennlig ifyll	Idrett Park og vei			→	
P3	Innføre forbud mot salg eller bruk av heliumballonger og mot ballongslipp på kommunal grunn i Stavanger, og søke å innarbeide dette i politivedtekt og arrangementshåndbok	Miljø og renovasjon Park og vei			x	

P4	Kontakte serveringsbransjen i sentrum for å se på muligheten for bruk av flergangs- eller biologisk nedbrytbar emballasje til ta-med-mat	Miljø og renovasjon Park og vei			x	
P5	Minne serveringssteder i sentrum om ryddeplikten i henhold til Politivedtekten	Park og vei			x	
P6	Informasjonskampanje overfor forbrukere om mikroplast i hverdagsprodukter og hvordan disse kan unngås	Miljø og renovasjon			x	
P 7	Arbeide for å redusere mengden av plastemballasje, byggeplast m.m. som kommer ut i naturen	Mil/ren Park og vei Stavanger eiendom Plan og anlegg				

13 RADON

Mål

Alle bygg som Stavanger kommune eier eller leier, er under tiltaksverdiene for radon på 100 Bq/m³

Kommunale bygg med vedvarende radonoverskridelser har fått etablert varige løsninger for å unngå at radon siver inn i bygget.

Kommunens innbyggere kjenner til muligheten for å undersøke radonnivå i boligen, og får informasjon om aktuelle rådgivere ved forespørsel hos kommunen.

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
R1	Kartlegging og tiltak i skoler og barnehager	Stavanger eiendom			x	
R2	Kartlegging og tiltak i andre kommunale bygg	Stavanger eiendom			x	
R3	Kreve radondokumentasjon for alle bygg Stavanger kommune leier	Stavanger eiendom				

R4	Informasjon til befolkningen om radonmåling og mulige tiltak gjennom avisannonse og nettsider	Helsesjefen Miljø og renovasjon Stavanger eiendom			
R5	Henvise privatpersoner som ønsker å iverksette tiltak mot radon i boligen sin, til firma for utbedring	Helsesjefen Stavanger eiendom	Miljørettet helsevern		

14 KLIMATILPASNING

Egen strategi er vedtatt laget, og denne vil danne grunnlag for konkrete planer og tiltak.

MEDVIRKNING OG INVOLVERING AV INNBYGGERNE

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
MI1	Arbeide for økt kapasitet mht. kommunikasjon, med fokus på klima- og miljøkommunikasjon og bistand til fagavdelingene	Miljø og renovasjon		HØP		
MI2	Utarbeide en helhetlig kommunikasjonsstrategi for klima- og miljøspørsmål for Stavanger kommune	Miljø og renovasjon Kommunikasjon	Vurderes	HØP	x	

KOMMUNEN SOM MILJØ- OG KLIMAPÅDRIVER

ID	Tiltak	Ansvar Stavanger kommune	Eksterne aktører	Finansiering	2018-2019	2020-2022
K1	Utarbeide klimabudsjett for planperioden, og legge fram årlig klimaregnskap	Miljø og renovasjon			→	
K2	Utrede opprettelse av et klima- og miljøfond, med formål om innarbeidelse i Handlings- og økonomiplanen fra 2019	Miljø og renovasjon			x	
K3	Innovative anskaffelser: Innkjøpsavdelingen vil søke samarbeid med andre fagavdelinger for å identifisere utviklingsområder, og iverksette arbeid på disse	Innkjøp			→	
K4	Utarbeide klima- og miljøhandlingsplan for kommunens egen virksomhet	Miljø og renovasjon			x	
K5	Implementere miljøledelse i alle kommunens virksomheter, basert på miljøsertifisering som Grønt flagg eller Miljøfyrtårn	Alle, men følges opp av Miljø og renovasjon			→	
K6	Utrede opprettelse av miljøpris i regi av Stavanger kommune, og legge fram sak til politisk behandling med perspektiv om første utdeling i 2018	Miljø og renovasjon			x	
K7	Gjennomgang av miljønettverk og -avtaler kommunen er del av for å se på hensiktsmessighet og evt. sterkere engasjement	Miljø og renovasjon Næring			x	
K8	I forbindelse med den årlige rapporteringen på miljø- og klimaplanen skal det fremlegges en prioritert liste	Miljø og renovasjon			→	

	på de 5 viktigste tiltak som kunne vært gjennomført av høyere offentlig myndighet (fylke/stat), og som etter kommunens vurdering ville bidratt sterkest til reduksjon av klimagassutslipp i Stavanger kommune.				
K9	<p>Det skal gis en så fullstendig vurdering som mulig av hvordan Stavanger kommune ligger an i forhold til å nå de fastsatte målsetninger om klimagassreduksjoner.</p> <p>I denne vurderingen skal det foreslås eventuelle avbøtende (forsterkede/justerende/ytterligere) tiltak innenfor kommunens eget myndighetsområde. Det kan også gis en vurdering på eventuelle fylkeskommunale eller nasjonale tiltak som ville økt sannsynligheten for at Stavanger kommune nådde fastsatte målsetninger.</p>	Miljø og renovasjon			
K10	Vurdere egen støtteordning for huseiere som ønsker å etablere solcelleanlegg på eget bygg.	Miljø og renovasjon Stavanger eiendom			x

STAVANGER KOMMUNE